

Погуда Н.В.

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри туризму,
Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця

Примак Т.Ю.

кандидат фізико-математичних наук, доцент,
доцент кафедри туристичного та готельного бізнесу,
Національний університет харчових технологій

Івченко Л.О.

кандидат фізико-математичних наук, доцент,
доцент кафедри туристичного та готельного бізнесу,
Національний університет харчових технологій

Pohuda Nataliia

Simon Kuznets Kharkiv National University of Economics

Prymak Tetyana, Ivchenko Liubov

National University of Food Technologies

ДОСЛІДЖЕННЯ ЧУТЛИВОСТІ ТУРИСТИЧНИХ ПОТОКІВ ДО ВПЛИВУ СВІТОВИХ ТА ЛОКАЛЬНИХ ЧИННИКІВ

У статті здійснено оцінку розвитку туризму у світі та Україні протягом 2006–2019 рр. Визначено, що існує зв'язок між впливом чинників зовнішнього середовища та сприйняттям країни на міжнародній арені. Встановлено, що туристичний бізнес є залежним від впливу подій як локального, так міжнародного рівня. Проведено діагностику туристичних потоків за географічним поділом світових регіонів, за результатами якої виявлено тенденцію до зростання кількості міжнародних туристів до 2019 р. Визначено основні чинники, які мали позитивний вплив на розвиток туризму, а також чинники, які сигналізували про проблеми даної сфери. Здійснено діагностику туристичних потоків в Україні. Виявлено причини позитивних зрушень у сфері туризму протягом останніх років, а також встановлено основні чинники, які стимулювали розвиток туризму в Україні та в регіонах зокрема. Обґрунтовано важливість розвитку внутрішнього туризму та проведено оцінку туристичних потоків м. Києва.

Ключові слова: туризм, розвиток туризму, туристичні потоки, туристичні доходи, іноземні туристи, внутрішні туристи.

Постановка проблеми. Туристичний бізнес в Україні протягом останніх років показував стрімке зростання, що також збіглося зі світовою тенденцією розвитку туризму. Збільшення частки туризму у світовій економіці забезпечувалося зростанням його у міжнародному експорті послуг (понад 30%) та майже 8% у загальному обсязі експорту. У деяких країнах дана сфера економіки обіймала лідируючі позиції за темпами росту, а отже, забезпечувала і зростання усєї економіки (особливо дана тенденція характерна для країн, що розвиваються). Частка туризму у складі ВВП України, за різними джерелами, становить 0,6–2%, тоді як середній показник у світі – майже 10%. Частка України у міжнародному туризмі коливається в межах 1%, у розвитку європейського – наближається до 5%. Оцінка частки туризму в загальному експорті по регіонах світу протягом 2015–2018 рр. свідчить про її зростання у межах 7%, причому в 2018 р. найбільша частка у розмірі 9% характерна одразу для декількох регіонів: Америки та Африки.

Безумовно, враховуючи вплив коронавірусної пандемії, туризм, як і більшість сфер економіки, зазнає величезних збитків. Однак порівняльний аналіз особливостей динаміки розвитку туристичної сфери у світі й Україні може допомогти визначити передумови, необхідні для пом'якшення наслідків та поступового відновлення галузі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження туризму як пріоритетної сфери економіки становило науковий інтерес низки вітчизняних та закордонних учених. Основи розвитку туризму розглянуто у працях провідних учених: О. Любіцевої [1], В. Кифяка [2], Т. Сокол [3], М. Мальської [4], Л. Дядечко [5] та ін. Праці вітчизняних дослідників присвячено не лише теоретичним основам становлення та розвитку туризму, а й його складникам, основним проблемам та шляхам вирішення розвитку туризму. Серед досліджень тенденцій розвитку як внутрішнього, так і міжнародного туризму велику увагу даному питанню присвячено публікації М. Денисенко [6], О. Білоцерківського [7], Т. Гринько [8].

Попри значну кількість публікацій у даній сфері, проблемними залишаються питання дослідження особливостей та тенденцій розвитку туризму, чинників, що мають вагомий вплив на розвиток туристичної сфери та майбутнє даної сфери економіки.

Формулювання цілей статті. Метою дослідження є виявлення особливостей розвитку туризму у світі та Україні протягом 2006–2019 рр. та визначення ключових чинників, які мають найбільший вплив на діяльність туристичної сфери і сприятимуть розвитку даної сфери в майбутньому.

Виклад основного матеріалу. Розвиток внутрішнього туризму кожної країни зумовлений низкою чинників, де визначальну роль при цьому має саме зовнішнє середовище. Політичне або економічне становище стає визначальним у формуванні попиту на розвиток внутрішнього туризму, особливо регіону або окремої туристичної дестинації. Для потенційного туриста (внутрішнього чи в'їзного) важливими є безпечність та стабільність перебування. Аналізуючи світові рейтинги протягом останніх років, можемо відзначити, що Україна зробила певний прорив, тим самим поліпшуючи і становище самої країни, і сприйняття її на міжнародному рівні. Зокрема, відбулося похваллення в економічній ситуації, що відобразилося на результатах дослідження Організації економічного співробітництва та розвитку (OECD). Україна піднялася із сьомої на шосту позицію у кредитному рейтингу, який спирається на дані Міжнародного валютного фонду та Світового банку, що свідчить про поліпшення економічної ситуації та про зменшення ризиків у державі та серед українських компаній, відповідно менші ставки кредитів, зменшення вартості страхування та більші терміни для інвестування. Рейтинг конкурентоспроможності світової економіки також демонструє позитивні зміни для нашої країни, оскільки Україна поліпшила власні позиції до 54-го місця, тим самим піднявшись на п'ять пунктів порівняно з 2018 р. Рейтинг легкості ведення бізнесу в Україні характеризувався позитивними змінами, піднявшись на сім пунктів і зайнявши 64-е місце серед 190 країн світу, що можна розглядати як чинник

стимулювання вкладення коштів у країну. Ця позиція є найкращою за всі роки незалежності України і характеризується позитивною тенденцією (рис. 1).

Позитивною тенденцією щодо розвитку саме туризму є поліпшення місця у 2019 р. в рейтингу туристичної привабливості, де відбулося зростання позицій на 10 пунктів (78 зі 140), туристичної інфраструктури – на шість пунктів (73 зі 140). За рейтингом найкращих країн та ведення туристичного бізнесу позиції країни не змінилися, та Україна залишилася на 49-му місці (із 67-ми). Тобто ведення бізнесу, у тому числі й туристичного, є нелегким, і вітчизняний бізнес залишається досить чутливим до змін зовнішнього середовища як усередині країни, так і на міжнародній арені. Гостро дану проблему відчуває туристичний бізнес і через зміну курсу валют (що пояснюється як розрахунками з іноземними компаніями – постачальниками послуг, так і з оплатою іноземними туристами), зміну умов співпраці з постачальниками та партнерами, рівня доходів населення.

Розвиток туризму неможливий без нормальної міжрегіональної конкуренції, тобто поступальний рівень розвитку кожного туристичного регіону України залежить від його спроможності реалізувати наявний туристичний потенціал. Визначальний вплив має зростання саме внутрішнього туризму, який здатен зробити вагомий внесок у соціально-економічний розвиток країни, впливаючи на надходження до місцевих та державного бюджетів, розвиток підприємництва у туристичній та суміжних сферах.

Туризм можна віднести до сфер, які швидко реагують як на зміну попиту та пропозиції, так і на зміни зовнішнього середовища (політичні, економічні, соціальні чинники). Світові тенденції розвитку туризму свідчать про зростання його ролі як на світовому, так і локальному рівні.

Динаміка світових міжнародних туристичних потоків у 2006–2019 рр. характеризувалася переважно, крім 2009 р., позитивними зрушеннями, хоча у 2019 р. відбулося скорочення зростання по відношенню до попередніх років (рис. 2). У 2019 р. кількість міжна-

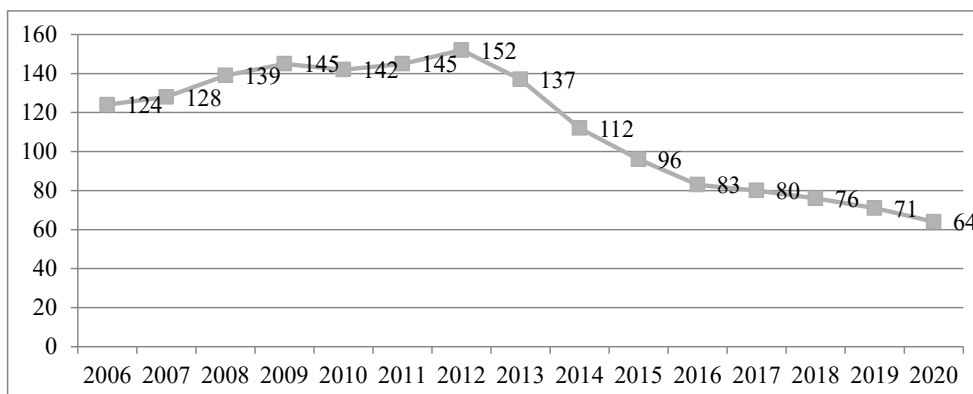

Рис. 1. Місце України у рейтингу Doing Business

Джерело: складено за даними [9]

родних туристів досягла 1,5 млн осіб. Цей рік характеризувався зростанням туристичних потоків на 4% порівняно з 2018 р., причому така тенденція прогнозувалася й у 2020 р., до виникнення непередбачуваного впливу пандемії.

Тобто туризм можна визначити як провідний та стійкий економічний сектор, незважаючи на певну поточну невизначеність через Brexit, крах Thomas Cook Group, геополітичну та соціальну напруженість глобальної економіки. З іншого боку, це вимагає відповідального управління таким зростанням, щоб найкращим чином скористатися можливостями, які може створити туризм для спільнот у всьому світі. Аналіз міжнародних туристичних потоків у 2019 р. характеризувався позитивними зрушеннями. Зокрема, на Близькому Сході відбулося найбільше зростання порівняно зі світовими показниками, яке сягнуло рівня 8%.

Темпи зростання в Азії та Тихоокеанському регіоні сповільнилися, хоча і характеризувалися позитивними змінами 5%. Європейський регіон показав певне зростання у міжнародних туристичних потоках на 4% порівняно з попереднім періодом, що у кількісному вимірі дало змогу досягти рекордних 743 млн міжнародних туристів. Діагностика Американського континенту показала несуттєве збільшення прибуттів (+2%), що пояснюється низкою чинників, таких як падіння

відвідувань у Південну Америку через політичні та економічні події, водночас відновлення після природних катаклізмів у Карибському басейні. Порівнюючи фактичні дані Африканського континенту, можна зробити висновок, що туристичні потоки характеризувалися зменшенням темпу приросту, зростання сповільнилося до 3,9% (згідно з прогнозами, зростання очікувалося на 5,6%).

Поділ туристичних потоків за географічним принципом дає змогу відслідкувати динаміку даного процесу в 2016–2020 рр. (табл. 1).

Аналізуючи світові туристичні потоки, слід зазначити, що 2019 р. характеризувався певним скороченням темпів приросту міжнародних туристичних потоків порівняно з попередніми 2017–2018 рр., що буде характерно і для 2020 р. Зміни у навколишньому середовищі та політичній і економічній ситуації у різних регіонах мають суттєвий вплив на динаміку туристичних потоків і обсягів доходу від туризму (рис. 3).

Досліджуючи міжнародні туристичні надходження протягом 2006–2019 рр. (рис. 3), слід відзначити, що, попри тенденцію зростання кількості міжнародних туристичних потоків протягом вибраного для аналізу періоду дослідження, обсяги доходів від туризму мають дещо іншу ситуацію. Зокрема, слід звернути увагу на відмінність у даних 2015 р., де кількість

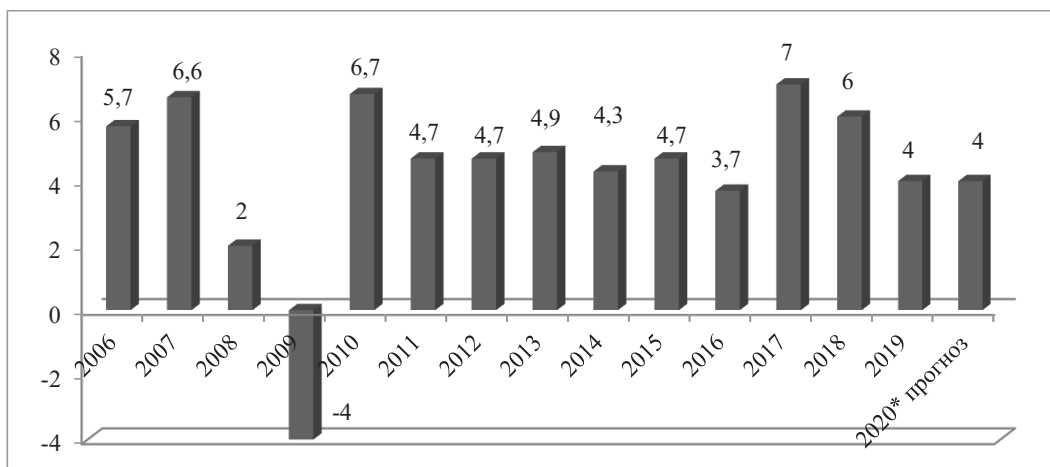

Рис. 2. Динаміка зміни міжнародних туристичних потоків світу, %

Джерело: складено за даними [10]

Таблиця 1

Динаміка зміни туристичних потоків, %

Географічний регіон	Темп зростання ланцюговий, %				Середнє, % 2009-2019	Прогноз*, % 2020
	2016	2017	2018	2019		
Європейський регіон	2,5	8,8	5,8	3,7	4,6	3-4
Азіатсько-Тихоокеанський регіон	7,7	5,7	7,3	4,6	7,1	5-6
Американський регіон	3,7	4,7	2,4	2,0	4,6	3-4
Африканський регіон	7,8	8,5	8,5	4,2	4,4	3-5
Регіон країн Сходу	-4,7	4,1	3,0	7,6	2,7	4-6
Світ	3,8	7,2	5,6	3,8	5,1	3-4

* Без урахування впливу коронавірусної пандемії.

Джерело: складено за даними [10]

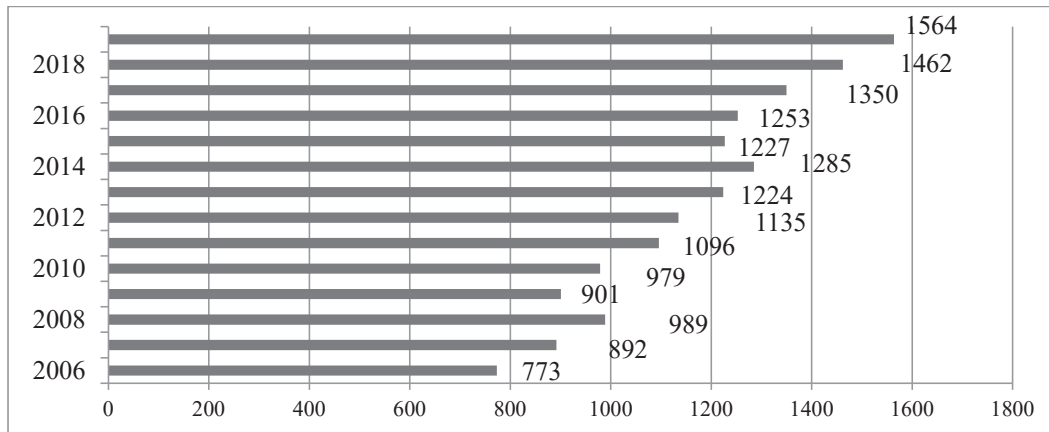

Рис. 3. Динаміка міжнародних туристичних надходжень, млн дол.

Джерело: складено за даними [11]

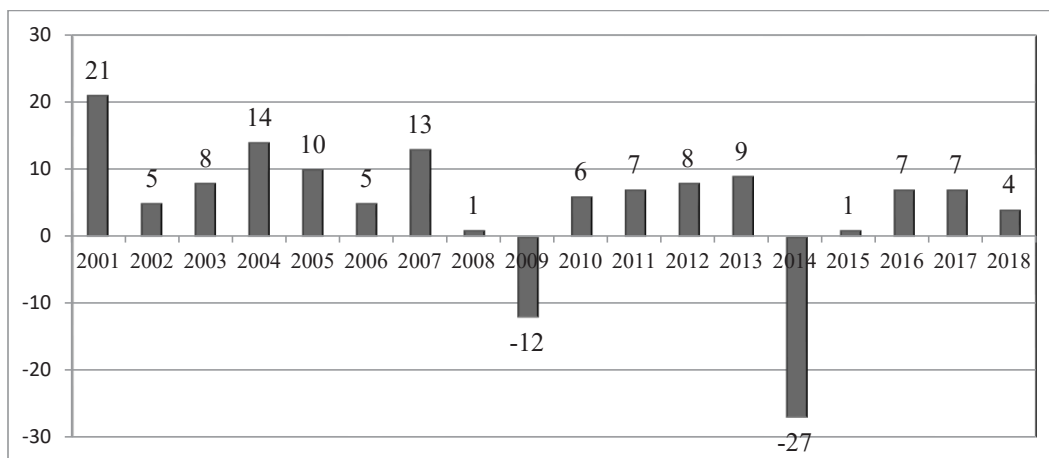

Рис. 4. Динаміка зміни туристичних потоків України, %

Джерело: складено за даними [12]

туристів зросла на 4,8% по відношенню до 2014 р., тоді як обсяги доходів скоротилися на 4,6% за аналогічний період. При цьому середній темп приросту обсягів доходу протягом 2009–2019 рр. (3,84%) є дещо меншим від темпів зростання чисельності туристів (+4,07%).

Характеризуючи локальний рівень українського туризму, можна простежити темпи проросту туристичних потоків України (рис. 4).

Для оцінки розвитку туризму проаналізуємо чинники, які найсуттєвіше вплинули на динаміку туристичних потоків України. За підсумками 2000 р. вперше став помітний економічний ріст України як незалежної держави: обсяг промислового виробництва зріс на 12,4%, а закінчився зростанням ВВП на 5,9%. Окрім того, практично припинилися «бартерні» взаєморозрахунки, віялові відключення електроенергії, стали вводитися спрощені механізми оподаткування малого бізнесу.

У березні 2000 р. було прийнято постанову про припинення експлуатації Чорнобильської АЕС, а 15 грудня цього року був зупинений третій блок. При цьому процес зупинки станції трансливався по каналах євроба-

чення, а підготовка до цієї події відбувалася в процесі тісної взаємодії з країнами Заходу. Було отримано іноземне фінансування української ядерної енергетики в розмірі понад мільярд євро у вигляді грантів Європейського банку реконструкції та розвитку (ЄБРР).

Подія, яка безпосередньо і суттєво вплинула на зростання туристичного потоку в 2001 р., – відвідування України предстоятелем Римо-католицької церкви. У кінці червня 2001 р. вперше за історію Святого Престолу його глава Іоанн Павло II ступив на українську землю. Він три дні провів у Києві і два – у Львові. У Києві заходи з його участю зібрали 200 тис «фанів», серед яких було багато польських паломників, а на Галичині на папських літургіях побували близько двох мільйонів. Таким чином, різке збільшення туристичного потоку в 2001 р. цілком можна пояснити.

Наступні роки ознаменувалися нестабільною політичною обстановкою, яка в 2004 р. вилилася в Помаранчеву революцію, конфліктом на о. Тузла, присутністю українських миротворців в Іраку.

Але популярність України і, відповідно, збільшення кількості туристів забезпечували інші події. Напри-

клад, бій Віталія Кличка з чемпіоном WBC британцем Ленноксом Льюїсом. Поєдинок закінчився технічним нокаутом українського спортсмена, але вболівальники Каліфорнії проводжали його оплесками. У таких ситуаціях повага до спортсмена трансформується в інтерес до країни, яку він представляє.

У травні 2004 р. Україна вдруге у своїй історії взяла участь у пісенному конкурсі «Євробачення», який проходив у Стамбулі. Українська співачка Руслана Лижичко з пісню Wild Dances стала переможницею, триумфально завоювавши перше місце.

Економічна криза 2008 р. в частині падіння туристичних потоків в Україні відчувалася сильніше, ніж це відбувалося в середньому у світовому туризмі (12% негативного приросту порівняно з 4% світового), причому в'їзний туризм зменшився понад 18% (рис. 5). Проведення Євро-2012, за різними прогнозними даними, мало призвести до стрімкого зростання кількості бажаючих, однак на практиці суттєве збільшення характеризувалося для в'їзних туристів.

Однак найвпливовішим чинником зниження туристичних потоків України стали події політичного та економічного характеру 2014 р. Анексія Криму та конфлікт на Сході України призвели до скорочення кількості туристів на 27%. Починаючи з 2015 р. кількість бажаючих відвідати Україну хоча й зростала, однак обсяги є суттєво нижчими і такими, які були характерні до 2000 р. Водночас значно кращу динаміку показують виїзні туристи, які нарощують обсяги туристичних потоків у середньому на 5,5% щороку. Якщо оцінити динаміку кількості туристів, що скористалися безпосередньо послугами суб'єктів туристичної діяльності, то і тут найбільшу частку займає категорія виїзних туристів (понад 80% від загального обсягу наданих послуг).

Як відзначають в ЮНВТО [11], 2017 р. характеризувався стійким зростанням туристських прибуттів у багатьох країнах і стійким відновленням тих напрямків, які постраждали в попередні роки. «Отримані результати були частково зумовлені глобальним економічним підйомом і стійким попитом із боку багатьох

традиційних і ринків, що формуються, а також особливо різким збільшенням витрат на туризм у Бразилії і Росії після декількох років зниження цих витрат», – наголошується у дослідженні UNWTO.

Можна зробити висновок, що на розвиток туризму в Україні мають вагомий вплив як міжнародні події, так і події локального характеру. Спільним для перелічених вище явищ було скорочення обсягів туристичних потоків, однак виїзний туризм виявився менш чутливим до змін зовнішнього середовища, і його обсяги відновлювалися протягом двох-трьох років до даних попередніх років.

Щодо в'їзних іноземних громадян, які відвідували Україну в 2019 р., то країнами-лідерами були Молдова, Білорусь та Росія, які обіймають дані позиції протягом останніх п'яти років (рис. 6).

Такий рейтинг країн-лідерів пояснюється передусім географічною близькістю країн, з якими межує Україна. Робота та родинні відносини також впливають на відвідування громадян саме цих іноземних країн, тому доцільно розробляти програми дій, які б заохочували відвідувати іноземних туристів не лише з прилеглих територій, а й орієнтуватися на споживача з Європи та країн інших регіонів.

Розподіл туристів за метою відвідування України дає змогу зробити висновок, що відпочинок та дозвілля займають перше місце серед туристів, причому як внутрішніх, так і в'їзних. Відвідування зі службовою метою обіймає другу позицію, а трійку лідерів замикає лікування [12].

Аналіз найбільш популярних країн серед українців [14] показує, що лідируючі позиції у 2019 р. займали Польща (9,9 млн осіб), Росія (3,9 млн), Угорщина (3,4 млн осіб). Збільшення потоку відзначалося в такі європейські країни, як Греція (+46%), Чехія (+38%), Німеччина (+31%), Італія (+26%), Франція (+13%). Серед інших туристичних напрямів лідерами зростання попиту були Катар (+37%), Єгипет (+36%), Грузія (+23%), Туреччина (+21%), ОАЕ (+20%), Кіпр (+15%). Що стосується обсягів доходів від здійснення

Рис. 5. Динаміка туристичних потоків України, осіб

Джерело: складено за даними [12]

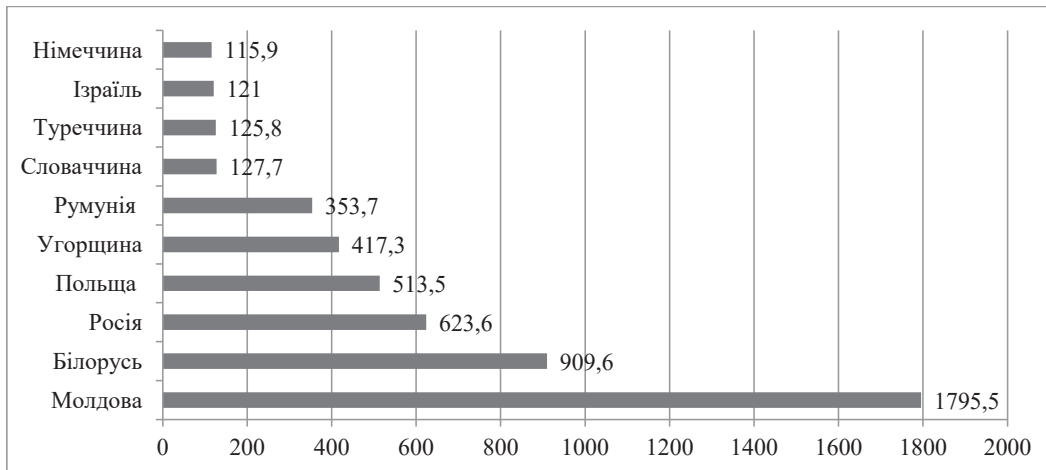

Рис. 6. ТОП-10 країн-лідерів, з яких прибули іноземні туристи до України у I півріччі 2019 р.

Джерело: складено за даними [13]

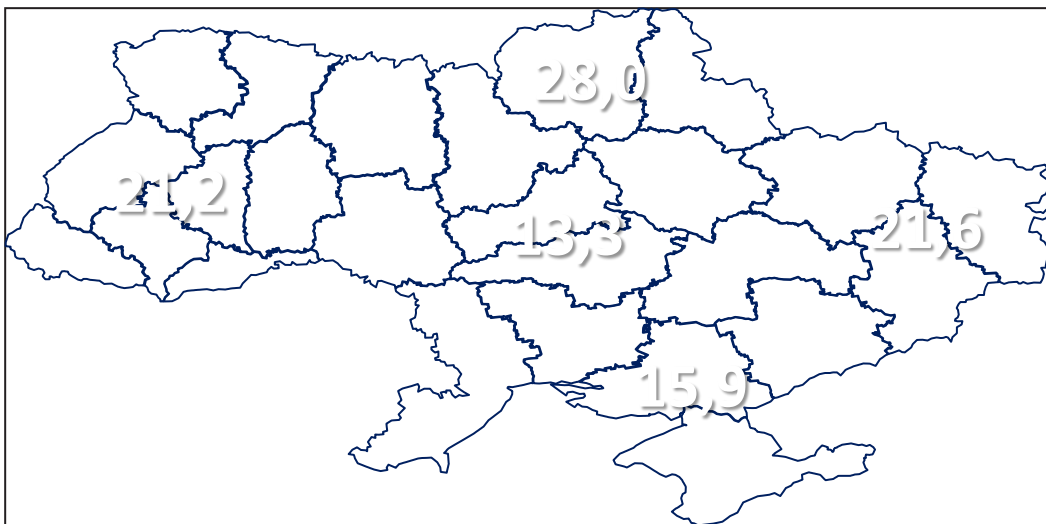

Рис. 7. Спрямованість внутрішнього туристичного потоку до м. Київ, 2019 р.

Джерело: складено за даними [15]

туристичної діяльності, то суб'єктами підприємницької діяльності за результатами 2018 р. було отримано 21 069,3 млн грн, що на 14% більше порівняно з 2017 р. Обсяг сплати туристичного збору до місцевих бюджетів у I півріччі 2019 р. становив 57,9 млн грн, що на 71,2% більше, ніж у I півріччі 2018 р. (33,8 млн грн). При цьому лідерами за сплатою зборів є м. Київ (22,8% від загальної кількості), Львівська (7,7%), Одеська (3,4%), Дніпропетровська (3,1%) та Івано-Франківська (2,9%) області.

Київ є лідером не лише у сплаті податків та зборів від надання туристичних послуг, а й за кількістю відвідувань туристами, кількістю суб'єктів туристичної діяльності та кількістю закладів розміщення і харчування. Статистичні дані свідчать, що динаміка кількості суб'єктів туристичної діяльності у м. Київ відповідає динаміці у цілому по Україні, де 2012 р.

характеризувався найбільшою кількістю суб'єктів, а частка суб'єктів туристичної діяльності м. Києва у загальній кількості в Україні становила 46,7% у 2018 р. Якщо здійснити аналіз туристичних потоків до столиці України, то найбільша кількість внутрішніх туристів прибуває з північної частини країни (рис. 7). Аналіз в'їзного туристичного потоку показав, що найбільшу кількість туристів м. Київ приймає з Європи (59,2%), Азії (30,6%), Австралії і Нової Зеландії (2,1%), Америки та Африки (по 1,2% відповідно).

За категоріями туристів у внутрішньому туризмі найбільша частка належить індивідуальному туризму (52,3%), у зовнішньому туристичному потоці перевага у 2019 р. надається груповим турам (майже 50%). Мета відвідування внутрішніх та в'їзних туристів є дещо відмінною, оскільки серед перших основна – дозвілля та відпочинок (30%), других – подієвий туризм (40,1%).

Причому середній бюджет внутрішнього туриста під час відвідування м. Київ становить 100 дол. за три дні, тоді як іноземний турист за аналогічний період витрачає вдвічі більше.

Висновки. Таким чином, проведений аналіз показав: приріст або зменшення туристичних потоків країни є більш чутливим до подій, які відбуваються всередині країни або мають безпосереднє відношення до України; основною подією, вплив якої проявився як на світовому рівні, так і на локальному, була економічна криза 2008 р.; на відновлення туристичних потоків, як світових, так і локальних, після кризи потрібно близько трьох років. Аналіз розвитку туризму у світі та Україні протягом 2006–2019 рр. дає змогу зробити висновки, що дана сфера економіки мала найбільший потенціал як до зростання чисельності відвідувачів,

так і очікуваних доходів від підприємницької діяльності. Чисельність зайнятих у цій сфері по всьому світі займала третє місце за темпами розвитку, а розвиток підприємств, які були дотичними до цієї сфери, давав можливість говорити про мільйонні прибутки. Однак нині, попри всі позитивні прогнози, ситуація докорінно змінюється щогодини, охоплюючи все більш країн та викликаючи збитки в усіх сферах економіки. За офіційними світовими даними, рівень збитків досяг 600 млн дол., а до кінця року очікується їх зростання до 1 трлн дол.; також очікується скорочення персоналу, зайнятого у туристичній сфері, до 50 млн осіб. Найбільш уразливою до впливу світової пандемії виявилася саме туристична сфера, на яку чекають випробування, від наслідків подолання яких і залежатиме розвиток туризму в майбутньому.

Список літератури:

1. Любіцева О.О. Ринок туристичних послуг (геопросторові аспекти). Київ : Альтерпрес, 2002. 436 с.
2. Кифяк В.Ф. Організація туристичної діяльності в Україні. Чернівці : Книги-XXI, 2003. 300 с.
3. Сокол Т.Г. Основи туризмознавства : навчальний посібник. Київ : Слов'янський дім, 2006. 76 с.
4. Мальська М.П. Основи туристичного бізнесу : навчальний посібник. Київ : Центр навчальної літератури, 2004. 272 с.
5. Дядечко Л.П. Економіка туристичного бізнесу. Київ : Центр учбової літератури, 2007. 224 с.
6. Денисенко М.П., Геньбач Д.Д. Сучасний стан та перспективи розвитку ділового туризму в Україні. *Інвестиції: практика та досвід*. 2019. № 19. С. 23–28.
7. Білоцерківський О.Б. Сучасний стан і перспективи розвитку міжнародного туризму в Україні. *Науковий вісник Херсонського державного університету Серія «Економічні науки»*. 2019. Т. 2. № 28. С. 170–173.
8. Гринько Т.В. Імперативи розвитку сфери міжнародного туризму та гостинності. *Економіка та підприємництво*. 2019. № 42. С. 183–192.
9. Україна піднялася одразу на 7 пунктів в рейтингу Doing Business. *Урядовий портал*. URL : <https://bit.ly/3bqzlpk> (дата звернення: 05.03.2020).
10. World Tourism Barometr. URL : <https://go.aws/39l6elE> (дата звернення: 05.03.2020).
11. UNWTO. Global and Regional Performance. URL : <https://bit.ly/33LF32m> (дата звернення: 05.03.2020).
12. Офіційний сайт Державної служби статистики України. Динаміка туристичних потоків України. URL : <https://bit.ly/2vN0qDQ> (дата звернення: 06.03.2020).
13. Офіційний сайт Міністерства економічного розвитку, торгівлі та сільського господарства України. Інформація щодо відвідування України іноземними туристами та виїзду громадян України за кордон I півріччя 2016–2019 років. URL : <https://bit.ly/2UEZmKu> (дата звернення: 06.03.2020).
14. Офіційний сайт Українські національні новини. Прикордонники назвали ТОП країн, які українці вибрали для подорожей у 2019 році. URL : <https://bit.ly/2UyJA3T> (дата звернення: 05.03.2020).
15. Офіційний сайт Київської міської державної адміністрації. Управління туризму та промоцій. URL : <https://bit.ly/2JaQdEr> (дата звернення: 05.03.2020).

References:

1. Liubitseva O.O. (2002) *Rynok turystychnykh posluh (heoprostorovi aspekty)* [Market of tourist services (geospatial aspects)]. Kyiv: Alterpres. (in Ukrainian)
2. Kifyak V.F. (2003) *Orhanizatsiia turystychnoi diial'nosti v Ukraini* [Organization of tourism activity in Ukraine]. Chernivtsi: Books XXI. (in Ukrainian)
3. Sokol T.G. (2006) *Osnovy turyzmoznavstva : navchal'nyj posibnyk* [Fundamentals of Tourism Studies: textbook]. Kyiv: Slavic House. (in Ukrainian)
4. Malskaya M.P., Khudo V.V., Cibuh V.I. (2004) *Osnovy turystychnoho biznesu: navchal'nyj posibnyk* [Fundamentals of Tourism Business: textbook]. Kyiv: Center for Educational Literature. (in Ukrainian)
5. Diadechko L.P. (2007) *Ekonomika turystychnoho biznesu* [Economy of tourism business]. Kyiv: Center for Educational Literature. (in Ukrainian)
6. Denisenko M., Henbach D. (2019) Suchasnyi stan ta perspektyvy rozvytku dilovoho turyzmu v Ukraini [Current situation and prospects of business tourism development in Ukraine]. *Investment: practice and experience*, vol. 19, pp. 23–28.
7. Bilotserkovsky O.B. (2019) Suchasnyi stan i perspektyvy rozvytku mizhnarodnoho turyzmu v Ukraini. [The current state and prospects of international tourism development in Ukraine]. *Kherson State University Scientific Bulletin Economic Sciences Series*, vol. 2, no. 28, pp. 170-173.

8. Grynko T.V. (2019) Imperatyvy rozvytku sfery mizhnarodnoho turyzmu ta hostynnosti [The imperatives of the development of international tourism and hospitality]. *Economics and entrepreneurship: a collection of scientific papers*, vol. 42, pp. 183–192.
9. Ukraina pidnialasia odrazu na 7 punktiv v reitynhu Doing Business [Ukraine climbed 7 points to Doing Business]. Uriadovi portal. Available at: <https://bit.ly/3bqzlpk> (accessed: 05.03.2020).
10. World Tourism Barometr. Available at: <https://go.aws/39l6eIE> (accessed: 05.03.2020).
11. UNWTO. Global and Regional Performance. Available at: <https://bit.ly/33LF32m> (accessed: 05.03.2020).
12. Ofitsiyni sait Derzhavnoi sluzhby statystyky Ukrainy (2020) Dynamika turystychnykh potokiv Ukrainy [Dynamics of tourist flows of Ukraine]. Available at: <https://bit.ly/2vN0qDQ> (accessed: 06.03.2020).
13. Ofitsiyni sait Ministerstva ekonomichnoho rozvytku, torhivli ta silskoho hospodarstva Ukrainy (2020) Informatsiia shchodo vidviduvannia Ukrainy inozemnyimi turystamy ta vyizdu hromadian Ukrainy za kordon I pivrichchia 2016–2019 rokiv [Information on foreign tourists visiting Ukraine and traveling abroad for the first half of 2016-2019]. Available at: <https://bit.ly/2UEZmKy> (accessed: 06.03.2020).
14. Ofitsiyni sait Ukrainski natsionalni novyny (2020) Prykordonnyky nazvaly TOP krain, yaki ukraintsi vybraly dlia podorozhei u 2019 rotsi [The border guards named the TOP of the countries that Ukrainians chose for travel in 2019]. Available at: <https://bit.ly/2UyJA3T> (accessed: 05.03.2020).
15. Ofitsiyni sait Kyivskoi miskoi derzhavnoi administratsii (2020) Upravlinnia turyzmu ta promotsii [Office of tourism and promotions]. Available at: <https://bit.ly/2JaQdEr> (accessed: 05.03.2020).

ИССЛЕДОВАНИЕ ЧУВСТВИТЕЛЬНОСТИ ТУРИСТИЧЕСКОГО ПОТОКА К ВЛИЯНИЮ МИРОВЫХ И ЛОКАЛЬНЫХ ФАКТОРОВ

В статье осуществлена оценка развития туризма в мире и Украине в 2006–2019 гг. Определено, что существует связь между воздействием факторов внешней среды и восприятием страны на международной арене. Установлено, что туристический бизнес является зависимым от влияния событий как локального, так международного уровня. Проведена диагностика туристических потоков по географическому разделению мировых регионов, по результатам которой выявлена тенденция к росту числа международных туристов до 2019 г. Определены основные факторы, которые положительно повлияли на развитие туризма, а также факторы, которые сигнализировали о проблемах данной сферы. Осуществлена диагностика туристических потоков в Украину. Выявлены причины положительных сдвигов в сфере туризма в последние годы, а также установлены основные факторы, которые стимулировали развитие туризма в Украине и в регионах в частности. Обоснована важность развития внутреннего туризма и проведена оценка туристических потоков г. Киева.

Ключевые слова: туризм, развитие туризма, туристические потоки, туристические доходы, иностранные туристы, внутренние туристы.

RESEARCH OF SENSITIVITY OF TOURIST FLOWS TO EFFECTS OF WORLD AND LOCAL FACTORS

The article assesses the development of tourism in the world and Ukraine during 2006-2019. It is determined that there is a link between the influence of environmental factors and the perception of the country in the international arena. It is established that the tourism business is dependent on the impact of events both locally and internationally. Diagnosis of tourist flows by geographical division of the world regions is carried out, which shows a trend of increasing the number of international tourists by 2019. The main factors that had a positive impact on the development of tourism, as well as factors that signaled the problems of this area were identified. A comparative analysis of the dynamics of growth of tourist flows of the world and Ukraine was carried out. It was found that the development of the tourism industry had similar trends, but domestic tourism was greatly influenced by internal events, especially in 2014 year. Local events have led to a significant reduction in inbound tourist flows. Diagnosis of tourist flows in Ukraine shows that faster growth is demonstrated by outbound tourism, what is not a positive sign for employment in the industry, revenues to budgets of all levels and growth in the related industries. The causes of positive developments in the tourism sector in recent years have been identified, as well as the main factors that have stimulated the development of tourism in Ukraine and in the regions in particular. The importance of the development of domestic tourism is substantiated, and the tourist flows of Kyiv are evaluated. Completed analysis leads to the conclusion that this sphere of economy had the greatest potential both to increase the number of visitors and the expected income from business activity. However, now despite all the positive forecasts, the situation is radically changing every hour, covering more and more countries and causing losses in all areas of the economy. The most vulnerable to the impact of the global pandemic is the tourism sector, which will be negatively affected, and the future development of tourism will depend on the success of overcoming it.

Key words: tourism, tourism development, tourist flows, tourist income, foreign tourists, domestic tourists.